

Almanach

För Året
Efter Frälsarens Christi Födelse,
1834.

Till STOCKHOLMS Horizont,
Belägen vid 59 grad. 20 $\frac{1}{2}$ min. Polhögd.

Efter
Hans Kongl. Majts
Mådigste Stadgande
Utgiven af
Den Wetenßaps-Academie.

Stockholm, P. A. Norstedt & Söner.

Ex. säljes häftadt och skuret för 4 Skillingar B:o.

Råd till Landmannen huru Potäter böra användas till fodring, samt huru de med fördel odlas.

Ruappast finnes någon allmännare och mera omtyckt rätt, både på den välmåndes och fattiges bord, än potäter. De spara alltid mycket af brödet, och när sädeshrist hotar med hunger, äro de den fattiges säkraste tillflykt, så mycket mer som de sällan få fullkomligt fel, om de förtas väl. Den som nödgas lewa af en ringa jordrymds afastring, hör dersöre laga så, att han, till och med i de svåraste år, då potäterna gisva som mirist, likväl fördar så mycket deraf, som erfordras för hans hushåll, äsven i bröd. Hvad som ett godt är ger derutöfver, kon med fördel användas till foder åt kreaturen. Potäterna råa, hakade eller surna, eller kokade som tillbländning till ett flags mäse med agnar, fösad, eller i dåliga sädesår, med fröfri hästgödsel, åtas begärligt af swincreaturen. En kappe foderde och sönderstötta potäter blandas med förmän till sörp åt dragorar. Åt kreatur som skola gödas, giswes potäterna hellie hakade än råa. De där wäl, såsom råa, förtet, men ännu mer mjölken, och begagnas dersöre heist

sådana åt kor och får, synnerligen i räfflings- och lamningsålden. Potäterna böra då, liksom åt swinen, stäras eller hakas, ty hos kor sätta de sig annars lätt fast i halßen, då dessa sluka dem med mycken begärighet, och fören afnöta tänderna på dem då de äro hela, i synnerhet om de äro jordiga. Man följer dem dersör före fodringen. Potäterna böra ej stäras eller sönderstötas förr än fort innan de föla utsodras, ty annars swartna de, och kreaturen rata dem. Det händer liksom med hästar, hvilka innan de blifvit wanne, ej vilja äta bröd, att man får lära hovstaven äta potäter. Sådant ser lättast, om man i början påströr litet salt. Ero kreaturen en gång tillvända till denna föda, äfsta de den öfwer måttan. Om potäter i början giswas i stor mängd, så kreaturen lätt magplågor deraf, emedan magen är ovan vid detta foder; dersöre ger man då ej mer än $\frac{1}{2}$ kappe om dagen åt en ko, och $\frac{1}{3}$ stop åt ett får. Om 6 till 8 dagar kan portionen smärningom ökas. Med 2 kappar om dagen kan en ko, till och med utan hö, wäl födas, men om tillgång finnes, giswes 4; för ett får är i stow lagom; de måste likväl då ha wa full tillgång på halm, eller fören på löf, hvilket foder alltid giswes efters potäterna. Dessa delas i twenne mål, häfsten hvardera gången. En kappe potäter är till foder lika god, som 4 marker hö, eller $\frac{1}{2}$ kappe häfre. Men icke nog härmend; äsven hästarne må förräfligt efters denna jordfeukt. Hafran kan sparas och nägot af brödet, om derpå är brist, eller bakas mycket potäter.

ter deruti, ty hästen kan, liksom koen, hållas vid godt hull med potäter och hackelse. Sömliga hästar stå sig bättre vid lokade än vid råa potäter. — Av allt detta synes huviken säkerhet man genom volät-odlingen vinner för hela ladugården. Man behöfver föga frukta höbrist, ja boskapen kan till och med ökas, då bete om sommaren fallan fästas, och genom flera och väl födda kreatur erhålls mera och bättre gödsel, som åter bereder riskare fördar till behandling för den använda mödan. Men will man vara förtvivlad om god afkastning af potäter, måste man förstå att rätt sköta dem. Detta sker genom följande

Odlings-arbete för Potäter.

Potäter odlas bäst och mest lönande på lös och sandig jord, men kunna äfven växa på den syrliga lera, när denna på passande sätt behandlas. Lös jord, ware sig af naturen eller arbete, är ett nödvändigt vilkor om odlingen skall lyckas. Fältet upplöjes om hösten, och plogen eller årdret drifws derwid djupt. Följande våren, så snart vårfoden bortgått, utköres, så wida jorden ej för föregående såde, redan blifvit gödd, helst färst och obrunnen gödsel, som sprides på hela fältet, och skadar det ej om deruti finnes mycket halm. Fäktas spillning till hela landets öwer godsling, så gödes i fältorna, och gödseln, som i detta fall får vara brunnen, lägges öfver potaterna i det samma

de fältet; dock bör man icke göda för sparsamt, tv dålig potat-förd är sämre för jorden än ingen. Jord- och gödsel-bländning (kompost), liksom gammal halm, kan nyttjas till gödning i fältorna, och ger mycket potäter. — Antingen tåp-pan arbetas med spade, eller åkern med vlog, bör en full aln lemnas mellan raderne, på det en ordentlig kurning och rensning må kunna ske. I raderna läggas potaterna på ett afstånd af 9 till 12 tum, allt efter som jorden är magrare eller fetare. När potaterna läggas ester plog eller årdar, böra 2ne plogar eller årdar följa ester hvarandra; den era uppdrar fältorna, hvari potaterna läggas, den andra nedinvuller dem. — Till sätt-potäter böra ej mycket små växter, ty de gifwa fallan krafftiga plantor; de största behöfva ej heller användas, utan man tager helst dem som hafwa omkring två fingers bredd i längd och tiokick, eller till och med litet mindre. Will man nyttja de stora Kunna de färas midt itu, men detta bör ej ske förr än i detsonima de fältas. — När potaterna åro lagda, skader det ej om gödselhalmen sticker fram och åkern synes mycket öjenn, twertom är det sista bra. Jorden bör ligga oharswad till dess smärt ogräs böriar synas; då harfwas åkern skarvt, och betyder det intet, om en eller annan planta skulle visa sig i jordbrynet. Harfning är nyttig mer än en gång, blott man tillser att icke plantorna skadas. — När de äro en hand höga, böra de med årdar krypas första gången; kulle en och annan planta derwid beträkas, skadar det ej.

Hafvärdbändamålet med denna künning är att göra jorden mellan raderna lös, samt försöka en rubbning deri, som hindrar henne att packa sig kring de späda potät-rötterna. Då ständen vidare tillväxa, uppkomma åter ogräsplantor mellan dem. Deßa måste med handarbete bortrensas. När potätterna andra gången kuperas, göres det så, att jorden, medelst det djupare satta årdret, skjutes helt tätt intill plan-torna. Denna sednare künning hör alltid företagas förr än potätterna växa tecken till blomning, och den är väl förrat-tid, om en rygg af jorden bidas i plantraderna. På min-dre täppor sker künningen med haka. Om man på äker brukar de stora mansliga årdren, bör oxarnas of vara så långt, att de kunna gå i hvor en fåra och kupa mellan sig, det vill säga, ofet hör hafta 3:ne fävers bredd. Med häst sker likväl künningen förmänsligast och lättast. Mellan po-tätterna får aldrig ogräs synas; jorden bör vara som en trädgårdssäng. — Potät-kålen är nödvändig för rötterna, om deßa skola erhålla frast, dersöre hör den ej afflaks förr, än frost är att besöka, eller när kåden är inne att upplaga rötterna. Deremot utveckla sig deßa hältre om blommor-na afbrytas. Den afflagna kålen begagnas antingen grön, eller upphänges den på gårdesgårdarne att torka och för-varas till förp åt korna under vintern. Både grön och torr är den mjölkigsvande. — Potät-förden hör ej senare företagas, än att man ser sig kunna sluta den innan sträng vinter inträffar, ty frusna potätter äro till föga nyttta, och

rutsna så snart de uppvilna. Upptagningen sker ester om sändigheterna med spade, haka, plog eller örder, och sedan potätterna äro inbergade, upplöjes landet på hösten. Innan de winterläggas, böra de vara väl torra, och gör det dem äfs wen godt, samt lättare att bewara, om de förut fått astunstan-got. Hr wädret väckert, minnes allt detta lättast då de så ligga i hög i solen bredvid det ställe der de skola för-waras. Benras de ute öfwer natten, böra de om astonen betäckas mot frost. Om tillfälle ej är att förvara potätterna i källare, läggas de i frostfria, torra sandgropar, eller i högar, hwilka först betäckas med halm, och sedan med så mycket jord, som fördras för att hindra dem frysia. Hvarje hög hör ej innehålla öfwer 8 turnor; i sörre mängd rutna de lätit.

Enkelt fått att odla potäter på ny jord.

Angs-, hag- eller back-jord lindelas i sängar af $1\frac{1}{2}$ alns bredd med lika kort affälande sins emellan. Sängarne gödas, antingen med jordblandning och spillning (kompost), eller med gödsel af häst-, får- eller getter, hwarester potätterna utsläggas i tre rader på hvarje säng, en rad midt uti och de andra begge $\frac{1}{2}$ aln från kanten. Det gödsel-tiklgången är knapp, och dersöre ej tillåter sängarnes öfvergödning, lägges en hand full gödsel på hvarje potät. Harester förföras mellanstyckena mellan sängarna, och en torf

från hvardera sdan slespes på sångarna, som deraf lettuk betäckas. De härrester uppväxande potäterna genomfjuta lätt öfva torstven, och nedtränga i den undra, så att då de för das, hvilket ser sålunda, att den påstjälpta torstven med spaden åter skyfflas i det rum den förr intagit, är torstven multnad, och hela fältet tñnsigt till åker, eller att, efter vanlig beredning, följande året, båra antingen korn eller potäter. Mensring fördras sällan, emeden ogräs ei hinner uppkomma igenom de vanliga fem tunn høsta torstvorna.

Ta**v**: II,

Som under fastställda Fem Claser utvisar i första Columnen deras Födelseår, som vid 1834 års början äro underkastade utskrifning och i sednare Columnen det årtal, med hvars utgång de äro omvälvorligen berättigade, att från Allmänna Bewäringen entledigas.

Födde in- om ne- dan skrif- ne år.	Entledi- gade med slutet af nedan nämde år.
Vid 1834 års början, underkasta- de Utskrifning till National-Bewä- ringen.	
Första Clasen, Ynglingar af fylda 20 år	1813 1838
Andra Clasen, efter fylda 21 år	1812 1837
Tredje Clasen, af dem som fyldt 22 år	1811 1836
Fjerde Clasen, efter fylda 23 år	1810 1835
Femte Clasen, af 24 års åder.	1809 1834
Vid 1835 års början, då de, som höra till nästföregående årets Fem- te Clas, entledigas från Bewä- ringen, förändras Claserna på sätt som följer:	
Första Clasen, Ynglingar af 20 år	1814 1839
Andra Clasen, . . . af 21 år	1813 1838
Tredje Clasen, : : af 22 år	1812 1837
Fjerde Clasen, : : af 23 år	1811 1836
Femte Clasen, : : af 24 år	1810 1835

Och så vidare år efter annat.